

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.180, bir. 404
tel.: +373 (0) 22 21-28-17

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Штефан чел Маре, 180, каб. 404
тел.: +373 (0) 22 21-28-17

DECIZIE din 12 iulie 2019 cauza nr. 88/19

Membrii Consiliului participanți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – președinte
Svetlana DOLTU – membră
Victorina LUCA – membră
Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru

au examinat, în ședință publică, susținerile scrise și verbale ale
petiționarei: XXXX, în interesele fiicei
reclamatei: YYYY, directoarea Gimnaziului "Sergiu Moraru" s. Obreja Veche și
au deliberat, în ședință închisă, cu privire la următoarele.

I. Obiectul plângerii

Discriminare în procesul educațional pe criteriu de dizabilitate, manifestată prin lipsa accesibilității instituției de învățământ.

II. Admisibilitatea obiectului plângerii

Plângerea corespunde cerințelor art. 13 din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 /2012 și nu ridică excepțiile de inadmisibilitate prevăzute de pct. 42 din Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității aprobat prin Legea nr. 298 din 21.12.2012.

III. Susținerile Părților

Alegațiile petiționarei

- 3.1 Petiționara informează că din anul 2014 fiica este școlarizată în gimnaziul "Sergiu Moraru" care nu era adaptat necesităților persoanelor cu dizabilități. Petiționara notează că o modalitate de soluționare temporară a problemei a fost ducerea propriului veceu mobil. Petiționara afirmă că în anul 2016 la intrarea în școală a fost construită o rampă care nu este accesibilă (lipsește barele de suport, unghiul este prea înalt). În anul 2017 petiționara a solicitat administrației gimnaziului să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru accesibilizarea instituției de învățământ, astfel încât fiica acesteia să aibă acces la aceasta în condiții de egalitate cu ceilalți elevi. Petiționara susține că în anul 2019 a fost construit blocul sanitar în incinta instituției, însă la construcția acestuia nu s-a ținut cont de necesitățile copiilor cu dizabilități. Aceasta declară că la obiecțiile ei pe marginea lipsei accesibilității în instituția de învățământ, directoarea i-a ripostat brutal, reproșându-i că nu are de gând să construiască veceu special pentru fiica acesteia. Petiționara, de asemenea, declară că pe seama copilului ei de multe ori sunt făcute aluzii cu privire la dizabilitatea pe care o are. Se pune accent că este un copil diferit că ar fi "bătuță de soartă".

Susținerile reclamatei

- 3.2 Reclamata informează că problema cu privire la accesul la baie a fost rezolvată, fiind instalată o chiuvetă și bară de suport, din banii alocați de către Consiliul raional. Referitor la rampa de acces, reclamata declară că va solicita bani de la Consiliul raional pentru a fi instalată până la începutul noului an școlar. Reclamata infirmă că fiica petiționarei ar fi ofensată de către profesori sau de ceilalți elevi în mediul educațional, subliniind că dânsa la necesitate este mereu ajutată. Reclamata informează că fiica petiționarei are absențe,

deoarece petiționara este angajată în alte activități și nu o aduce la școală. Reclamata susține că în conformitate cu regulamentul – tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar ciclul I și II, motivarea absențelor se efectuează prin cerere scrisă a elevului sau părintelui – reprezentantul legal al acestuia adresată și aprobată de directorul instituției. Reclamata menționează că instituția dispune de cadru didactic de sprijin care acordă asistență celor 7 copii cu dizabilități care urmează studiile în cadrul instituției.

IV. Dreptul național și internațional relevant

- 4.1 **Constituția Republicii Moldova prin art. 16 alin. (2)** prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială; **art. 35 alin. (1)** dreptul la învățatură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.
- 4.2 **Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 la art. 1 alin. (1)** stabilește că scopul legii este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar; **art. 2** oferă definiția acomodării rezonabile ca fiind orice modificare sau adaptare necesară și adecvată, într-un caz particular, care nu impune o sarcină disproporționată sau nejustificată atunci când este nevoie pentru a asigura unei persoane, în cazurile stabilite de lege, exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale în condiții de egalitate cu ceilalți; definiția discriminării directe – tratarea unei persoane în baza oricărui dintre criteriile prohibitive în manieră mai puțin favorabilă decât tratarea altei persoane într-o situație comparabilă; hărțuire – orice comportament nedorit care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității unei persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege; **art. 3** stabilește că subiecți în domeniul discriminării sunt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat; **art. 9 alin. (1) lit. a)** stipulează că instituțiile de învățământ asigură respectarea principiului nediscriminării prin oferirea accesului la instituțiile de învățământ de orice tip și nivel.
- 4.3 **Codul Educației nr. 152/2004 la art. 3** prevede noțiunea de cerințe educaționale speciale – necesități educaționale ale copilului/elevului/studentului, care implică o școlarizare adaptată particularităților individuale sau caracteristice unei dizabilități ori tulburări de învățare, precum și o intervenție specifică prin acțiuni de reabilitare sau recuperare corespunzătoare; educație incluzivă – proces educațional care răspunde diversității copiilor și cerințelor individuale de dezvoltare și oferă oportunități și șanse egale de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație de calitate în medii comune de învățare; **art. 5 lit. d)** prevede că una din misiunile educației ține de promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale; **art. 7 lit. h)** stipulează educația se întemeiază pe principiul asigurării egalității; **art. 32** Învățământul pentru copiii și elevii cu cerințe educaționale speciale este parte integrantă a sistemului de învățământ și are drept scop educarea, reabilitarea și/sau recuperarea și incluziunea educațională, socială și profesională a persoanelor cu dificultăți de învățare, de comunicare și interacțiune, cu deficiențe senzoriale și fizice, emoționale și comportamentale, sociale; **art. 33 alin. (3)** stipulează că Statul asigură incluziunea copiilor și elevilor cu cerințe educaționale speciale prin abordarea individualizată, determinarea formei de incluziune, examinarea și/sau reexaminarea complexă a copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale, realizate în baza unei metodologii aprobate de Ministerul Educației de către structuri abilitate, constituite la nivel central și local, care funcționează în modul stabilit de Guvern; **alin. (4)** determinarea formei de incluziune, evaluarea și/sau reevaluarea periodică a gradului de dezvoltare a copiilor și elevilor cu cerințe educaționale speciale se efectuează în prezența părinților sau a altor reprezentanți legali, la solicitarea acestora; **alin. (5)** Instituțiile de învățământ general în care sunt înscriși copiii sau elevii cu cerințe

educaționale speciale și instituțiile de învățământ special colaborează cu instituțiile de protecție socială, alte organizații publice sau private, persoane fizice sau juridice din țară și din străinătate și beneficiază, în condițiile legii, de sprijin în organizarea învățării; **art. 135 alin. (1)** prevede că personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere are următoarele obligații: **lit. c)** să respecte drepturile copiilor, elevilor și studenților; **lit. e)** să promoveze valorile morale de dreptate, echitate, umanism, patriotism și alte valori; **lit. i)** să nu admită tratamente și pedepse degradante, discriminarea sub orice formă și aplicarea niciunei forme de violență fizică sau psihică.

4.4 Legea privind incluziunea sociala a persoanelor cu dizabilități nr. 60/2012 la art. 8 alin. (6) menționează că discriminarea persoanelor cu dizabilități constă în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare; **alin. (12)** Statul întreprinde măsuri pentru a se asigura că toate categoriile de persoane cu dizabilități, inclusiv femeile și fetele cu dizabilități, nu sunt supuse discriminărilor multiple și beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului; **art. 27 alin.(1)** persoanele cu dizabilități au acces liber la sistemul educațional de toate nivelele în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni; **alin. (2)** dreptul la educație nu poate fi îngrădit pe motivul dificultăților de învățare sau al altor dificultăți cauzate de anumite dizabilități; **alin. (4)** Statul, prin intermediul Ministerului Educației și altor autorități publice centrale și locale competente, asigură accesul persoanelor cu dizabilități la educația preșcolară, școlară și extrașcolară pentru a obține studii medii generale, studii medii de specialitate și studii superioare adaptate necesităților individuale, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială; **alin. (6) lit. a)** și **lit. e)** autoritățile publice responsabile și instituțiile de învățământ asigură adaptarea rezonabilă a condițiilor de învățare la nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități, precum și condiții pentru dezvoltarea și promovarea unui sistem de învățământ incluziv.

4.5 Convenția cu privire la drepturile copilului prevede Statele părți recunosc că pentru copiii cu dizabilități fizice și intelectuale trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității; **art. 2** Statele părți recunosc dreptul copiilor cu dizabilități de a beneficia de îngrijiri speciale, încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor cu dizabilități care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în îngrijire, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor cărora le este încredințat; **art. 3** recunoscând nevoile speciale ale copiilor cu dizabilități, ajutorul acordat conform paragrafului 2 al prezentului articol va fi gratuit ori de câte ori acest lucru este posibil, ținând seama de resursele financiare ale părinților sau ale celor care îi au în îngrijire, și va fi destinat asigurării accesului efectiv al copiilor cu dizabilități la educație, activități recreative, de o manieră care să asigure deplina integrare socială și dezvoltare individuală a copiilor, inclusiv dezvoltarea lor culturală; **art. 28 alin. (1)** statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse; **art. 29 alin. (1)** statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească: **lit. a)** dezvoltarea pleneră a personalității, a vocațiilor și a aptitudinilor mentale și fizice ale copilului; **lit. b)** cultivarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite.

4.6 Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități la art. 24 Statele Participante asigură un sistem de învățământ incluziv, la toate nivelele de instruire continuă, orientată spre: **lit. a)** dezvoltarea deplină a potențialului uman, a sentimentului de demnitate și respect de sine, precum și a libertăților fundamentale și diversității umane; Același articol **pct.2 lit. c)** se asigură adaptarea rezonabilă a condițiilor la nevoile individuale; **lit. d)** persoanele cu dizabilități primesc sprijinul necesar, în cadrul sistemului educațional, pentru a li se facilita o educație efectivă; **lit. e)** se iau măsuri eficiente de sprijin individualizat în amenajarea mediului care să maximizeze progresul școlar și socializarea în conformitate cu obiectivul de integrare deplină; **pct. 5** stipulează că Statele Participante

asigură un sistem de învățământ incluziv, la toate nivelele de instruire continuă. În acest scop, Statele Participante asigură persoanelor cu dizabilități adaptare rezonabilă.

- 4.7 **Comentariul General cu privire la accesibilitate nr. 2 din 2014 adoptat de Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități la pct. 25** notează că accesibilitatea vizează un grup de persoane, în timp de acomodarea rezonabilă vizează persoane individuale. Acest lucru înseamnă asigurarea accesibilității înainte de a primi o cerere individuală pentru a se folosi un loc sau un serviciu. Statele părți trebuie să stabilească standarde de accesibilitate, care trebuie să fie adoptate în urma consultării cu organizațiile persoanelor cu dizabilități și trebuie să fie puse la dispoziția furnizorilor de servicii, constructori și alți factori relevanți. Standardele de accesibilitate trebuie să fie extinse și standardizate. În conformitate cu prevederile Convenției, Statele părți nu pot să invoce austeritate ca o scuză pentru eșecul de a asigura accesibilitatea treptată pentru persoanele cu dizabilități. Obligația de a pune în aplicare accesibilitatea este necondiționată, adică entitatea obligată să asigure accesibilitatea nu poate invoca sarcina disproporționată ca justificare a lipsei accesibilității.

V. În concluzie, Consiliul reține următoarele

- 5.1. Din materialele dosarului, Consiliul stabilește că urmează să se pronunțe asupra existenței faptei de discriminare a copilului cu dizabilități în procesul educațional, în condițiile în care instituția de învățământ nu răspunde necesităților specifice copiilor cu dizabilități.
- 5.2. Consiliul, examinând materialele dosarului, stabilește că instituția de învățământ nu este fizic accesibilă, deși, în instituție sunt școlarizați 7 elevi cu dizabilități. În acest sens, Consiliul a reținut că instituția nu respectă minimul de condiții de accesibilitate, în special rampa de la intrare, vizual, poate fi apreciată ca impracticabilă. De asemenea, din pozele prezentate, Consiliul observă că nici blocul sanitar, nou construit și reparat, nu poate fi considerat accesibil, din cauza treptelor existente.
- 5.3. În ședința de audieri, Consiliul a luat act de susținerile petiționarei care s-a pronunțat că actualmente blocul sanitar (în varianta cu trepte la fiecare intrare) pentru fiica acesteia este acceptabil și ar dori ca instituția să-și consolideze eforturile pentru construcția rampei de acces conform standardelor de accesibilitate.
- 5.4. Consiliul, deși, apreciază faptul că administrația instituției de învățământ a întreprins anumite măsuri pentru a facilita accesul fizic al fiicei petiționarei la educație, are anumite rezerve principiale referitoare la înțelegerea eronată a ceea ce înseamnă accesibilitate și acomodare rezonabilă.
- 5.5. Consiliul atrage atenția că urmează a se face distincție între asigurarea accesibilității și recurgerea la măsuri de acomodare rezonabilă. În conformitate cu explicațiile conținute în pct. 25-26 din Comentariul General cu privire la accesibilitate nr. 2 din 2014 adoptat de Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități accesibilitatea vizează un grup de persoane, în timp ce acomodarea rezonabilă vizează persoanele individuale. Aceasta înseamnă că obligația de a asigura accesibilitatea este o obligație *ex-ante*. Prin urmare, statele părți au obligația de a asigura accesibilitatea înainte de a primi o solicitare individuală de a intra sau utiliza un loc sau un serviciu. În cazul persoanelor care au deficiențe rare sau asociate, care nu au fost luate în considerare atunci când s-au dezvoltat standardele de accesibilitate sau care nu se pot folosi de mijloacele oferite de accesibilitatea (de exemplu, nu pot citi în Braille), în acest caz chiar și aplicarea standardelor de accesibilitate poate să nu fie suficientă pentru a garanta exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale în condiții de egalitate cu ceilalți. În astfel de cazuri, intervine obligația de a aplica acomodarea rezonabilă. Obligația de a pune în aplicare accesibilitatea este necondiționată, pe când obligația de acomodare rezonabilă există numai dacă punerea în aplicare a acesteia nu constituie o povară nejustificată pentru entitate.
- 5.6. Consiliul notează că obligația de a asigura acomodarea rezonabilă este o obligație *ex-nunc* (expresie latină cu sensul de: cu începere de atunci când), ceea ce înseamnă că aceasta este executorie din momentul în care o persoană care suferă de o deficiență are nevoie de ea (de acomodare rezonabilă) într-o anumită situație, de exemplu la școală,

pentru a se bucura de drepturile sale în condiții de egalitate într-un anumit context. Astfel, o persoană cu o deficiență particulară ar putea solicita acel tip de acomodare rezonabilă care nu se încadrează în niciunul dintre standardele de accesibilitate. Consiliul subliniază că noțiunea de acomodare rezonabilă este prevăzută în Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012, precum și de Legea privind incluziunea persoanelor cu dizabilități nr. 60/2012 și constituie o măsură de a asigura egalitatea *de facto* a persoanelor care se află într-o poziție dezavantajată. Acomodarea rezonabilă presupune recurgerea la orice modificare sau adaptare necesară și adecvată, într-un caz particular, pentru a facilita exercitarea unui drept în condiții de egalitate. O trăsătură importantă a acestei măsuri constituie proporționalitatea, în sensul că adaptarea solicitată să nu impună o povară disproporționată asupra persoanei responsabile de operarea acestor modificări. Mai mult, aceasta intervine ca o condiție *sine qua non*, în cazurile când este prevăzută de lege.

- 5.7. Analizând circumstanțele cauzei prin raportare la principiile citate supra, Consiliul notează că instituția de învățământ vizată, în pofida eforturilor depuse (s-a instalat chiuvetă și bară de suport), nu poate fi considerată accesibilă, or în prezența treptelor în blocul sanitar și lipsa rabei de acces în instituție o fac fizic inaccesibilă pentru persoanele cu dizabilități locomotorii care se deplasează cu ajutorul fotoliului rulant. În astfel de condiții, elevii cu astfel de deficiențe se vor ciocni de bariere fizice de acces, respectiv va fi afectată exercitarea dreptului de acces la educație. Astfel, precum s-a punctat supra, argumentele legate de lipsa resurselor financiare nu sunt justificate în sensul obligației *ex-ante* de a asigura accesibilitatea. Obligația de a pune în aplicare accesibilitatea este necondiționată și trebuie asumată de către toți actorii din domeniu.
- 5.8. Cît privește măsurile de acomodare rezonabilă, Consiliul, în repetate rânduri, a subliniat că pentru a răspunde necesităților specifice ale unui elev, instituțiile de învățământ trebuie să intervină cu măsuri de acomodare rezonabilă pentru a asigura acestuia acces la educație în condiții de egalitate cu ceilalți. Consiliul atrage atenția că legislația prevede o serie de măsuri de acomodare rezonabilă care trebuie puse în aplicare pentru ca toți copiii, indiferent de deficiența pe care au, să se poată bucura de o educație de calitate în medii comune de învățare. Un exemplu relevant în acest sens îl constituie Planul educațional individualizat (PEI) menit să contribuie la adaptarea procesului educațional pentru elevul cu cerințe educaționale speciale (CES) și la incluziunea acestuia în procesul educațional general.
- 5.9. Consiliul, audiind pozițiile părților în ședința de audieri, a fost informat despre prezența anumitor deficiențe pe acest segment de referință. Consiliul a luat act de afirmații precum că planul educațional individual elaborat pentru fiica petiționarei ar fi purtat un caracter formal, nefiind centrat pe necesitățile și aptitudinile specifice ale copilului. Deși, aceste afirmații nu pot fi reținute drept un fapt constat, Consiliul îndeamnă administrația instituției de învățământ să intensifice cooperarea între părinte, copil și cadre didactice, astfel încât, elaborarea PEI să aibă la bază o abordare individualizată a necesităților specifice a fiecărui copil, garantându-i că acesta va fi un participant activ al procesului educațional.
- 5.10. De asemenea, în ședința de audieri, Consiliul a fost sesizat despre anumite bariere atitudinale cu care s-ar fi confruntat fiica petiționarei în mediul educațional. Cu toate acestea, în lipsa probelor care să susțină astfel de declarații, Consiliul nu poate să le accepte drept fapte consumate. Totodată, Consiliul, ținând cont de atribuția de prevenire a acestuia, îndeamnă administrația gimnaziului să organizeze, la începutul anului școlar, o sesiune de informare și sensibilizare în materia nediscriminării atât a cadrelor didactice, cât și a elevilor din instituție, cu participarea reprezentanților Consiliului.
- 5.11. Suplimentar, Consiliul îndeamnă administrația instituției de a se abține de la orice fel de acțiuni care ar putea înrăutăți situația petiționarei și/sau a fiicei acesteia. Consiliul a luat act că a avut loc o încercare de a intimida petiționara pentru faptul că s-a adresat la Consiliu. Consiliul notează că astfel de acțiuni, în eventualitatea în care se vor solda cu consecințe adverse, pot fi calificate drept victimizare.

Astfel, conducându-se de prevederile art. 1, 2, 3, art. 9 alin. (1) lit. a) și 15 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012, coroborat cu pct. 61 din Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității aprobat prin Legea nr. 298/2012,

CONSILIUL DECIDE

1. Lipsa accesibilității instituției de învățământ și refuzul de a pune în aplicare măsuri de acomodare rezonabilă adecvate constituie discriminare pe criteriul de dizabilitatea în exercitarea dreptului la educație.
2. Reclamata va întocmi un plan de acțiuni îndreptate spre accesibilizarea instituției de învățământ.
3. Reclamata va depune toată diligența pentru ca toate PEI-le să fie elaborate ținând cont de necesitățile și aptitudine specifice ale fiecărui copil vizat.
4. Reclamata va organiza, la începutul anului școlar, o sesiune de informare și sensibilizare în materia nediscriminării atât a cadrelor didactice, cât și a elevilor din instituție, cu participarea reprezentanților Consiliului.
5. Reclamata va depune toată diligența pentru a evita orice acțiune sau inacțiune care ar putea crea repercusiuni petiționarei și fiicei acesteia ca urmare a emiterii prezentei decizii.
6. Reclamata va informa Consiliul, în termen de 30 zile calendaristice de la recepționarea prezentei decizii, despre acțiunile realizate și cele planificate pentru implementarea recomandării formulate de Consiliu.
7. Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa www.egalitate.md.
8. Decizia poate fi contestată, în decurs de 30 de zile de la data comunicării, la Judecătoria Chișinău, sediu Râșcani, situată pe adresa: mun. Chișinău, str. Kiev, 3.

Membrii Consiliului care au votat decizia:

Ian FELDMAN – președinte

Svetlana DOLTU – membră

Victorina LUCA – membră

Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru